

ב"מ סב

משה שווערד

1. בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא מציעא דף סב עמוד א

מקצת חכמי הצרפתים למדים מסוגיא זו על ישראל משומד שמותר להלוותו ברבית ואע"פ שלענין קדושין וגרושין אמרו אע"פ שחטא ישראל הוא ברבית אינו כן שהרי ברבית קצוצה שיוצאה בדיינין למדוה בסוגיא זו מוחי אחיך עמך אהדר ליה דניחי בהדך ומעתה אין זה נאמר אלא במי שאתה מצווה להחיותו והוא הטעם בהלוואה עצמה וכבר ביארנו ענין זה במסכת ע"ז ובמסכת הוריות:

2. שו"ע יורה דעה - סימן קנט - שמותר להלוות לעובד כוכבים ולמומר ברבית:

(א) דבר תורה, מותר להלוות לעובד כוכבים בריבית. וחכמים אסרוהו, אם לא כדי חייו, או לת"ח, או בריבית דרבנן. והאינדנא, מותר (בכל ענין). (הטור):

(ב) מומר מותר להלוותו ברבית, ואסור ללוות ממנו ברבית: הגה - ויש מחמירין אף במומר להלוותו. (המרדכי והגהות מיימוני בשם ראב"ה ורש"י וסמ"ג ומהרי"ל). וטוב להחמיר אם אפשר להשמש ממנו:

3. תורת חיים מסכת בבא מציעא דף סב עמוד א

וחי אחיך עמך חייך קודמין. תימה דבפרק קמא דקידושין תניא כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה שלא תהא אתה אוכל פת נקייה והוא פת קיבר אתה ישן על גבי מוכין והוא על גבי תבן מכאן אמרו הקונה עבד עברי כאלו קונה אדון לעצמו והקשו התוספות שם מאי אדון די לו להיות כאדונו וכתבו דאיתא בירושלמי דפעמים אין לו אלא כר אחד אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עמך ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו זו היא מדת סדום נמצא שעל כרחו צריך למסור לעבדו והיינו אדון לעצמו, וקשה כיון דדרשינן הכא וחי אחיך עמך חייך קודמין אף על גב דכתיב עמך אם כן התם נמי נימא הכי דאף על גב דכתיב עמך חייך מיהא קודמין נמצא כשאין לו אלא כר אחד רבו קודם ויש לומר דהכא שאני דאי לאו דכתיב עמך הוה מסתבר למימר דשניהן שוין כדדריש בן פטורא הלכך השתא דכתיב עמך על כרחך אתי קרא לאפוקי מסברא לאשמעינן דחייך קודמין אבל התם ליכא שום ייתורא למילף מיניה דחייך קודמין דאי משום דכתיב עמך הא איצטריך ליה דאי לאו דכתיב עמך הוה אמינא שהאדון רשאי לאכול פת נקייה והעבד פת קיבר כדמשמע התם לכך כתיב עמך לאשמעינן דשניהן שוין.

4. ספר מנחת חינוך - מצוה מב - אות יא

בתוס' קידושין כ' ע"א ד"ה כל, הביאו ירושלמי דאם האדון אין לו אלא כר אחד אסור לישן עליה כי העבד לא יהיה לו במה לשכב, ואם גם הוא לא ישכב הרי זו מדת סדום, על כן מחויב האדון ליתן לעבד והוא ישן על גבי קרקע, מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי קונה אדון לעצמו. והר"מ כאן לא הביא דברי הירושלמי, ומסיים כל הקונה וכו', ואפשר סובר הר"מ דהירושלמי סותר ש"ס שלנו בבא מציעא פרק איזהו נשך ס"ב ע"א ונדריים פ' ע"ב, דמבואר שם שני אנשים יש להם קיתון של מים ואם ישתה האחד יחיה וחבירו ימות, חייך קודמים שנאמר [ויקרא כ"ה, ל"ו] וחי אחיך עמך, חייך קודמין, אם כן כאן דילפינן מן כי טוב לו עמך א"כ הוא קודם.

5. ספר שערים מצוינים בהלכה

חייך קודמין. כתב בשו"ת מחנה חיים (ח"ב חו"מ סי' נ ד"ה ולדעת) דגם בן פטורא מודה לרע"ק דאם שתה בעל המים לבדו לא עבר על "לא תעמוד על דם רעך", דהא אין בידו להצילו רק אם לא יציל את עצמו, ומאי חזית להציל חבירו ולא את עצמו, רק שלא קיים מ"ע של ואהבת לרעך כמוך, ולכן אמר בן פטורא מוטב שימותו שניהם, ולא אמר מחויב שימותו שניהם, או אסור לבעל המים

שישתה לבדו וכו', נולדעיר מלשון התוכי (פ' בהר) דרש בן פטורא "ישתו שניהם וימותו", ולא כתב "מוטב שישתו שניהם", ומשמע קצת דזה חיוב, וכ"ה פשטות דברי האחרונים שדנו מכאן אשיטת התוס' היכי שזורקין אותו על תינוק כג"ל בד"ה שנים],

6. שיעורי ר' דוד בבא מציעא דף סב עמוד א

עא) בטעמא דישתו שניהם וימותו

גמ' שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם, מתים, ואם שותה אחד מהן, מגיע לישוב, דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהן במיתתו של חברו, עד שבא ר"ע ולימד וחי אחיך עמך, חייך קודמין לחיי חבריך.

והמנ"ח (מצוה רצ"ו ס"ק כ"ג) כתב, דהטעם דבן פטורא שחייב ליתן לחבירו, הוי משום דין הצלה דלא תעמוד על דם ריעך, ורק דבעלמא מותר לעבור על איסור תורה משום פיקוח נפש, אבל הכא כיון דאיכא איבוד נפש של חברו, ממילא אסור לו לעבור אפי' על איסור לאו, ומשו"ה חייב ליתן להשני לשתות, והוא ימות, ולא יעבור הלאו.

והא דאמר דישתו שניהם וימותו, היינו רק משום דכיון דהשני ג"כ מחויב בהצלתו של זה, הרי גם הוא אסור לשתות הכל, רק ליתן לזה, ולכן ישתו שניהם, וימותו.

וכתב דלפי"ז אם השני הוא קטן, דאין עליו חיוב, באמת יהיה מחויב זה ליתן להקטן לשתות הכל, והוא ימות, דכיון דיש כאן איבוד נפש, אין כאן היתר דפיקו"נ, וממילא אסור לו לעבור שום עבירה, (ומחויב ליתן להקטן, והקטן אינו מחויב ליתן לו, וממילא ישתה הקטן הכל) (וע"ע להלן ס"ק ע"ג).

7. ספר שערים מצויינים בהלכה

ומדברי הרמב"ן הנ"ל יש להעיר עמש"כ במהרש"א (חא"ג שכת לא. ד"ה דעלך) דהא דדרשינן ואהבת לרעך כמוך היינו שלא תעשה לו רעה, נ"ע' בגמ' שכת שם דעלך סני לחברך לא תעביד, ובתרגום יונתן (קדושים יט-יח) הביא דרש זה עה"פ הנ"ל, אבל לגבי לעשות לו טובה לא אמר ואהבת לרעך כמוך כדאמרי' חייך קודמין כו' נוכן פי' בהגה' מהרצ"ח (שם) ותו"ת (קדושים שם) מרנפשם. וכמו"כ יש להעיר מהרמב"ן הנ"ל עמש"כ החת"ס (תורת משה קדושים ד"ה ואהבת) אהא דאמר רע"ק כאן חייך קודמין. והרי רע"ק בעצמו ס"ל (תו"כ קדושים שם, וירושלמי נדרים פ"ט ה"ד) ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, ואם חייך קודמין היאך אפשר לקיים ואהבת לרעך כמוך, ותירץ דהא דחייך קודמין היינו בעניני עוה"ז, אבל בחיים הנצחיים דהיינו בלימוד התורה חייב ללמד לאחרים גם אם מתבטל מלימודו, ולכן אמר כלל גדול בתורה, דהיינו דוקא בלימוד התורה כו' עי"ש. וכע"ז בשו"ת חת"ס (חומ"מ סי' קסד ד"ה ומ"מ) דבזמן המיוחד לתורה ועבודה, אם יבוא אדם ללמוד ממנו כו' מחויב לעשות

בחנם כו' אע"פ שמפסיד לימודו של עצמו עי"ז, כי בזה של חבירו קודם לשל עצמו כו', ועי"ש עוד מש"כ לחלק. [ועי"ע בהקדמת שו"ת חת"ס קונט' פתוחי חותם].

ובעיקר דברי החת"ס צ"ע מגמ' גיטין (ס:) דרב שימי בר אשי אתא לקמיה דאביי א"ל לותבן מר בעידנא [דהיינו שילמוד עמו] א"ל אית לי עידנא לדידי, ומשמע דא"צ להתבטל מלימודו עבור לימוד לאחרים. וכן ראיתי בשו"ת ארץ צבי (סי' צב) שאם אמרו חייך קודמין בחיים גשמיים, כש"כ בחיים האמיתיים דהיינו התורה שנקראת חיי עולם, ואמרי' בקידושין (כט:): שהוא קודם ללימוד של בנו, דמצוה דגופיה עדיף, [ועי"ש שדן מזה לענין כשהתלמידים חפצים ללמוד במקום אחר ממה שהרב חפץ, למה לא אמרי' חייך קודמין]. שוב מצאתי בשו"ת אג"מ (אהע"ז ח"ד סוסי' כו) שתמה על החת"ס מגמ' קידושין הנ"ל, דאם מלימוד של בנו הוא עדיף, כש"כ מאחרים, וגם לא שייך זה לואהבת לרעך כמוך, דאפי' בשוין באהבה, מ"מ חייך קודמין, דמאי חזית דדמי דחבראי סומק טפי כו', [ויש להעיר ע"ז מרמב"ן הנ"ל], ומ"מ כל ת"ח צריך ללמד מקצת זמן עם אחרים, [ובספרו דברות משה (הקדמה למס' ב"ק) כתב שמחויב לחפש אחר תלמידים ללמוד, ולא דמי לצדקה שא"צ לחפש אחר העני. ועי' בתויו"ט אבות פ"א מ"ו, וחסדי אבות שם, ותפא"י אות כח], וכדאמרי' בר' פרידא [עי' עירובין נד:] שלימד לתלמיד אחר ד' מאות זימני, אף שהיה יותר טוב אם למד לעצמו כו', אלא שלמד עמו מקצת זמן, [ועי"ש דמסחבר שהשיעור בזה כמו מעשר, דהיינו עשירית זמן שיש לו ללמוד תורה כו'. וכ"כ הגר"ש שקאפ בהקדמת ספרו שערי יושר, ושיש בזה גם הענין של עשר בשביל שתתעשר, שע"י שילמד לאחרים מתחד שכלו. ועי' בגמ' כתובות (ג.) הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד" זה הלומד תורה ומלמדה, ופרש"י שמתקיימת בו, הרי הון ועושר בביתו, וצדקתו עומדת לעד על שטרח ללמד לתלמידים]. ויש להוסיף מהא דאמרי' בסנהדרין (צט.) שהלומד תורה ואינו מלמדה הוא בכלל כי דבר ה' בזה, [ועי' בגמ' לקמן (פה.) כל המלמד את בן חבירו תורה כו'], ועי' בספר חסידים (סי'

תקמו) דלפעמים עדיף ללמוד עם מי שחלש ממנו מללמוד עם מי שמבין כמותו, ועי"ש במילי דחסידותא. ונ"ל ליישב דברי החת"ס ולדחוק בכונתו, דאף דמדנא הוא קודם לאחרים, מ"מ עדיף שילמד עם אחר שע"ז יוסיף חכמה, וכדתנן במס' אבות (פ"ד מ"ה) שהלומד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד, [ועי"ש במדרש שמואל ותוס' יו"ט. וכן ראיתי בחת"ס עה"ת (תורת משה ואתחנן עמ' כב ד"ה ראה) דאע"פ שלכאורה בלימוד לאחרים מפסיד לעצמו שמבלה ימיו עליהם כו', מ"מ כיון שזה רצון ה' ותכלית הלימוד כו', א"כ מחויב שיהיה תורת עצמינו יותר מוצלחת כו', ועי"ש מה שפ"י עפ"ז המשנה באבות הנ"ל. וכ"כ בכת"ס עה"ת (בחקותי ד"ה ואת מצותי) שהלומד לאחרים לא יסוג אחרו, משום שחושב שמונע עצמו מתכליתו, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, ותורתו משתמרת בקרבו, ומה שאחרים לומדים בהרבה שעות ילמוד בשעה אחת, כי זכות הרבים תלוים בו. ופי' בזה המשנה הנ"ל עי"ש], וכן מבואר בגמ' ע"ז (לה:): שתלמיד חכם הלומד לאחרים ריחו נודף ודברים שמכוסים ממנו מתגלים לו [ופרש"י שמתגלים מעצמם בלא טורח], ובתנודב"א (פ"ג) איתא שמוסיפין לו חכמה, [ועי' בריטב"א (החדשות לקמן עה.) שיותר טוב שילמוד לאחרים משילמוד לעצמו, שמקיים מצות לימוד, וחכמתו מתקיימת יותר, והביא ראיה לזה מגמ' מכות (י.). ועי"ע בגמ' עירובין נד. ובספר חסידים הנ"ל, ובמהרש"א סנהדרין צט: ד"ה כאילו, ופתח עינים מנחות ק"ג], וא"כ אין זה סותר להא דחייך קודמין, דהכא ע"י הלימוד לאחרים יתרבה לו חיים רוחניים, [ואם היה שייך בחיים הגשמיים שע"י שיתן לאחר לשתות יתמלא כרו מים, ג"כ היינו אומרים שיתן לחבירו], וכש"כ היכא שזה שרוצה ללמוד עמו אינו יכול ללמוד בעצמו, [שיש בזה גם גמילות חסדים, וגם תלמוד תורה, ועי' בגמ' סוכה (מט:): תורה ללמדה זהו תורה של חסד, ובאהב"ח (ח"ג פ"ח) כי דהמלמד תורה לאחרים הוא בכלל חסד, ועי"ש בהגה' ועי' בגמ' (ב"ק יז.) כל העוסק בתורה וגמ"ח אויביו נופלין לבניו כיוסף הוכה לכינה כיששכר], ומ"מ נראה שאם עדיין לא גמר ללמוד לעצמו מה שצריך משום מצות ידיעת התורה, אז חייך קודמין, ובזה מיירי הגמ'

קידושין הנ"ל, וכן אם הוא באמצע סוגיא, או שיש לו זמן קבוע ללימודו ואם יפסיק כדי ללמוד עם אחרים או יפסיד הרבה מלימודו, בזה א"צ להתבטל מלימודו בעבור אחרים, ובזה מיירי הגמ' גיטין הנ"ל.

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

חייך קודמין. מפרש במהר"ם שיף (קידושין כ.)
דטעם רע"ק, דאם נותן לחבירו הקיתון
של מים גם חבירו מצוה עליו לחזור וליתן לו,
כדי לקיים וחי אחיך עמך, א"כ אין לדבר סוף,
ולכן אמרינן עמך דחייך קודמין. ועי' בחי
חת"ס מש"כ ליישב עפ"ז.

9. תוספות מסכת כתובות דף פו עמוד א

פריעת בע"ח מצוה - בדאיכא אחריות נכסים איירי דעלה איתמר מילתיה דרב פפא בערכין (ג"ז שם) ואפ"ה אין נפרעין מנכסי יתומים קטנים דלאו בני מיעבד מצוה נינהו אבל מנכסי יתומין גדולים נפרעין אבל בדליכא אחריות נכסים מצוה על היתומין ואין כופין כדמוכח בפ' מי שהיה נשוי (לקמן צא:): גבי ההוא דשבק קטינא דארעא וטעמא משום דהוי מצות כיבוד מצוה שמתן שכרה בצידה דאין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה והא דאמר בהגוזל עצים (ב"ק צד:): הניח להן אביהן פרה וטלית וכל דבר המסויים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן **התם אם לא יהיו מחזירין איכא קלון אביהן הלכך חייבין לשלם אבל משום כבוד לחודיה לא ובקונט' פ"י לקמן גבי קטינא דהואיל וליכא מצוה אלא מדרבנן לא כייפינן להו ואין נראה דאשכחן דכופין במצות דרבנן כגון מצוה לקיים דברי המת דאמר' בהשולח (גיטין מ.) דכופין את היורשים.**

10. רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק ד הלכה ד

הניח להם אביהם מעות של רבית אע"פ שהן יודעין שהן של רבית אינן חייבים להחזיר, הניח להם פרה וטלית של ריבית וכל דבר המסויים חייבים להחזיר מפני כבוד אביהן, בד"א כשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת אבל אם לא עשה תשובה אין חוששין לכבודו ואפילו דבר המסויים אין מחזירין.

11. משנה למלך הלכות מלוה ולוה פרק ד הלכה ד

שוב ראיתי בפרק הכותב (דף פ"ז) שכתבו התוס' בדבר המסויים כופין וטעמא משום דאיכא קלון אביהם אם אינם מחזירים אבל היכא דליכא אלא כבוד אה"נ דלא ולפי זה אתו דברי בעה"ת כפשטן ובוזה שכתבו התוס' דהכא איכא קלון ניהא דלא תיקשי דכיון שחייבים משום כבוד אפילו דלא הוי דבר המסויים ליחייבו דומיא דמטלטלי דיתמי דאע"ג דליכא חיובא ואינו דבר המסויים איכא כבוד אביהן וכבר נתעורר על קושיא זו הרב ג"ת בשער ס"א ח"א סי' ו' משום דלעולם אין הבנים חייבים משום כבוד אפילו עשה תשובה באותו דבר עצמו שהוא עבר עבירה וקרינן ביה יכין רשע וצדיק ילבש אלא דשאני דבר המסויים דאיכא קלון וכיון שעשה תשובה מוזהרין הם על קלונו וכן נמי גבי גזל לרמי בר חמא דס"ל דאפילו הגזילה בעין אינם חייבים להחזיר אלא בדבר המסויים משום כבוד הוי נמי משום קלון דכבוד איכא אפילו בדבר שאינו מסויים ואינם מוזהרים על כבודו כי אם על קלונו ואע"ג דעל קלונו הם מוזהרים אפילו הוא רשע ולא אמרינן בעושה מעשה עמך אלא לכבוד ואילו הכא מוקמינן לברייתא דדבר המסויים בדעבד תשובה לא דמי **דהתם הוא שלא יעשה הקלון בידיים אז הוא מוזהר אפילו אינו עושה מעשה עמך אבל היכא שהקלון הוא בשב ואל תעשה אז הוי דומיא דכבוד דדוקא בעושה מעשה עמך מוזהר אבל לענין כפייה יש חילוק דמשום כבוד לא כפינן ומשום קלון איכא כפייה וכמ"ש התוס' אך מדברי הריב"ה שכתב צריכין להחזיר ושינה לשון הגמרא דנקט חייבים להחזיר דמינה דייקו התוס' דאיכא כפייה משמע דס"ל דליכא כפייה ול"ד לישנא דחייבין והוי ככל כבוד דעלמא דאין ב"ד של מטה מוזהרין עליה:**

12. ספר שערים מצויינים בהלכה

לדחוק וליישב קצת, דשאני רבית דאמר' לעיל (סא:): למיתה ניתן כו', והוקשו לשופכי דמים, [וברשי"י שם פי' דמים ששפך עליו ישובו, ולעיל (שם ד"ה דכתב) הבאנו בשם הכלבו שימות מהרה], וא"כ הו"ל לענין זה כמו עבירה שיש בה מיתה, [אך מנמ' כאן, וב"ק צד: משמע דקושיית הגמ' הוא גם לענין גזל. ויש לדחוק שכל הגזל כאילו נוטל נשמתו,

בעושה מעשה עמך. עי' בפרשי"י במס' סנהדרין (פה.) כיון שעבר עבירה שיש בה מיתה לאו עושה מעשה עמך. אך מגמ' כאן מבואר דבאיזה עבירה שעבר הו"ל אינו עושה מעשה עמך. ועי' במנ"ח (מ' מח-ד) שהניח ד"ז בצ"ע. ולהעיר שהמנ"ח בעצמו מסופק אפי' בעבירה דרבנן, הובא במאמר הקודם.] ונ"ל

13. שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף סב עמוד א

בשעשה תשובה. כגון דחזיוה לאבוהון דיתמי דאהדר זוזי דרביתא לאחריני והוה מזדהר דלא לישקול רביתא ושמעו נמי דאמר ליהדר הני פירי ושאר מטלטלי ולא הספיק להחזיר עד שמת והיינו תשובה דעביד. הרמ"ך:

14. תוספות מסכת בבא מציעא דף סב עמוד א

תנאי היא - וא"ת דבהגוזל (ב"ק דף צד:) משני דמחזירין לצאת ידי שמים ואמאי לא משני נמי הכא הכי והתם נמי אמאי לא משני תנאי היא כדמשני הכא וי"ל דהכא קאמר אליבא דר' יוחנן ולדידיה דאמר אינה יוצאה בדדינין אף לצאת ידי שמים אינו צריך להחזיר ולכך לא מצי לשנויי הכא אלא תנאי היא וסוגיא דהתם אתי כההוא תנא דאית ליה יוצאה בדדינין דפריך אההיא ברייתא דסברה דמן התורה מחזירין אלא משום מעשה שהיה תקנו דאין מחזירין ופריך מהך ברייתא דהויא לאחר התקנה ותנאי דהכא נחלקן אם יוצאה בדדינין מן התורה ודלא כפי' ריב"ן דפירש לעיל למורא ניתן שיש לו להחזיר מיראת שמים ולא להשבון על פי בית דין.

15. שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף סב עמוד א

לאו משום דאמרינן להו קומו אהדורו ליה והוה ליה לאו שניתק לעשה והכי קאמר לא תקח ואם תקח חזרו. ואם תאמר ומאי חזרה שייכא בערב הא אין הרבית שלו. ויש לומר דמשכחת לה כגון שהמלוה משכן הערב והערב משכן הלוה, תלמיד הר"ף:

16. חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף סב עמוד א

תנאי היא דתנאי ר' נחמיה ור"א בן יעקב פוטרין את המלוה ואת הערב מפני שהם בקום עשה. כך הגירסא בכל הספרים, ובודאי שזה דבר תימה גבי ערב מאי קום עשה איכא, ואיכא מרבנן ז"ל דמחקי להו ומסייעי להו דבתוספתא לא גרסינן ליה, ויש לפרש כי פעמים שהוא נעשה ערב קבלן ומתחייב לו הלוה בשטר על הערבות שנכנס בשבילו שזה כמלוה גמור הוא, ואם פרע למלוה הרבית וחזר וגבאו מן הלוה חייב הוא להחזיר לו וזה ודאי בכלל מלוה הוא אלא דנקיט ליה אגב ריהטא, ועם כל זה אין ר' נחמיה ור' אליעזר פוטרין את הערב מפני שיש בו קום עשה אלא מן הצד הזה, אבל עדיין חיוב שני עליו מדין ערב סתם שעבר על לא תשימון, אלא שאם קיים לו הלוה ערבותו היו עליו שני חיובין והוא פטור מן המלקות על אחד מהן לפי שהוא בקום עשה, כנ"ל.

17. ספר שערים מצויינים בהלכה

פוטרין את המלוה ואת הערב. פרש"י מן לא תעשה ומלקות. ומפרש בפנ"י דאע"ג דבכמ"ק משמע דכל הלאוין שאין לוקין בהן. מ"מ עוברין בל"ת, י"ל דשאני הכא כיון דאיסור רבית הוא משום וחי אחיך עמך ולא משום גזל, כיון דמדעתיה יהיב ליה, וא"כ אם מחזיר לו הרבית ליכא אפי' לאו. ועי"ש (ד"ה בגמ') משו"כ בדעת הרמב"ם. ועי' בלח"מ (מלוה פ"ד ה"ג).

18. חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף סב עמוד א

ופרקין לא מאי קום עשה לקרועי שטרא. יש שפירשו דה"ק דכו"ע כר' יוחנן דגבאום לאו בני אהדורי נינהו והכא קודם שגבו קמיפלגי אי הוי קום עשה בקרועי שטרא אם לאו, אבל זה לא נהירא חדא דא"כ מתניתא דלעיל דאזלא כר"א מני, ועוד כיון דמעיקרא אותבינן לר' יוחנן לדחוייה לגמרי ואוקמוה (לן) כתנאי, היכי הדרינן השתא למידחי לדר' אלעזר ולקיומה לדר' יוחנן לדברי הכל דוקא, ועוד היכי מפקין לר' אלעזר דלא כהלכתא וקיימא לן כותיה, דהא מסקנא דהכא לאו דרך דחייה איתאמרא דהא אמרינן עלה ה"נ מסתברא, לכך פירש רש"י דאדרבה דכו"ע כר' אלעזר ובני אהדורי נינהו, ומיהו כל שגבו כבר לדברי הכל לא מתקן לאויה בחזרה כלל אלא שהכתוב רוצה שיקיא מה שאכל, וכי פליגי קודם שגבה אי מתקן לאויה בקרועי שטרא דלת"ק לא מיתקין ולר' אליעזר ור' נחמיה מיתקין, ושיילינן במאי פליגי אי פליגי בהא, דאי סברי דשטר העומד לגבות כגבוי דמי הא עבדוה לאיסורא וכו' כדפרש"י ז"ל עד [דשימה] מילתא היא.

19. ספר שערים מצויינים בהלכה

וכל זה דוקא כשנתן לו המתנה סמוך להלוואה או להפרעון, אבל אם היה זמן מופלג אח"כ לא נראה כרבית ומותר אפי' במתנה מרובה, ואפי' באינו רגיל ואפי' אם הוא מתכוין כל שאינו מפרש, עי' בב"י ושועה"ר שם. ועי' בדרכ"ת (ס"ק לו) ושו"ת יט"ב"ל (י"ד ח"א סי' סה) בשיעור זמן מופלג. דכתבו הפוסקים דבכל ענין מותר להלוות לאדם ובשביל שעשה לו מכבד איזה טובה, שזה לא נכלל ברבית מוקדמת, וכ"כ בשו"ת יח"ב"ז (סי' אלף שצ) שכל הלוואות הן כך הם, שמלוה לו מעותיו בשביל שעשה צמו טובה או נחת רוח, ואין בזה שום חשש. בבא בתרא פ"ב הל' א' דף ע"ב א'

דף סב: רבית מוקדמת ורבית מאוחרת. כתב בחי' הריטב"א (החדשות) דאם אינו מכויין לשם רבית יכול ליתן לו מתנת חנם. והטור (י"ד סי' קס) הביא דהרמב"ם (מלוה פ"ה ה"א) אסר אפילו בסתם, וכ"כ בלח"מ דאפילו נתן לו בסתם אסור. וכן מרדק הב"י (שם) ממש"כ הרמב"ם (ה"ב) דכל היכא דרגיל קודם מותר, [ובשיעור רגיל – עי' ברי"י פ"י ס"ק יח, ובדברינו לקמן עה: ד"ה ואינו], מוכח מזה דבסתם אסור, וכ"כ בהגהות אשרי' (סי' עט). [ועי' ש' בפרישה סק"י ולח"מ שם, דאסור להלוה לשלוח לו, אבל להמלוה בסתם מותר לקבל ממנו, ועי' ש']

20. דף על הדף בבא מציעא דף סב עמוד ב

בגמ': וכי אין לו יין מאי הוי והתניא אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין אף על פי שאין לזה יש לזה.

כתב בהליכות עולם, 'זימנין ניחא ליה לתלמודא להקשות או לפשוט מברייתא, ואף על פי שהיה יכול להקשות ולפשוט אותו דבר ממשנה, וכגון שהברייתא מפורשת יותר. כי הא דבפרק איזהו נשך, והתניא אין פוסקין, ואף על גב שמשנה היא לקמן, אלא משום דלא מסיים בה בהדיא יצא השער פוסקין כדמסיים בברייתא, לכך ניחא ליה לאתויי מברייתא, וכן בהרבה מקומות'.

21. דף על הדף בבא מציעא דף סב עמוד ב

בגמ': אלא אמר רבא כי שכיבנא רבי אושעיא נפק לוותי.

במשך חכמה (פר' וירא) עמד על מה שמבואר כאן, דמי שמבאר מאמר, בעל המאמר יצא לקראתו בעולם האמת, וכותב בזה הלשון: "דע דהנפש של האדם הוא שכל נבדל רק שלא נשתלם עד בואו לעולם, ואז נעשה מנבדל מחובר להמין, ואחרי הפרד החומר אז דבוק לנפש זולתו במה שהשתלם ממנו וזה אינו מובן למי שדבוק בחומר, ולכן מצאנו בגמ' כד שכיבנא ר' אושעיא נפיק לוותי דמתריצנא מתני' כותי', הרי דהנפשות דבוקות ומיוחסות זה לזה במה שנשתלמה אחת מחברתה.

והנה אמרו (שבת קמ"ו), עד ג' דורות לא פסקה כו' כי מאברהם נטלה שרה את הטוב, והזוהמה נטלה הגר, ובאברהם היה הזוהמה מה שטעה בידיעת אלקות טרם שהכיר את בוראו, ושרה בררה ממנו הצדק והטוב לבד לכן ילדה את יצחק, ולכן נאמר (בראשית כא, יב), 'כל אשר וגו'', שהיא אינה בוררת רק הטוב, לכן המליצו ז"ל בפרק חזקת (בבא בתרא נח) לר' בנאה וכו' דחזי דגני אברהם בכנפי' דשרה וקא מעיניה בראשו, שרואה רק לברור הטוב מראשיה, והדיעות הצודקות והקדושות אשר העלה בעצם עיינו אחרי הכרתו את בוראו בשלמות, בזה האופן הוא מיוחס חבור הנפשות, וצורותיהם הנבדלות במה שנשתלמו זה מזה'.

22. ספר שערים מצויינים בהלכה

כי שכיבנא רבי אושעיא נפק לוותי דמתריצנא מתני' כוותיה. כתבו החוס' במס' ב"ק (ק"א: ד"ה דמתריצנא) דהיה רגיל לתרץ משניות כמותו. ועי' ש' בדברינו (ד"ה כ) בשם ספר חסידים, דהרב מקבל התלמיד בסבר פנים יפות, והולך עמו לבקש מן המלאכים להקל עליו ולהעמידו לפני הקב"ה לדבר עליו טובות וכו'. ועי' ש' שהבאנו מכמה פוסקים שכתבו כלשון הגמ' כאן כשייטבו דברי הקדמונים. וכעת מצאתי בשו"ת הרמ"א (סי' כה ד"ה גרסינן) שהתאמץ לתרץ דברי החוס' רי"ד, ואמר כי שכיבנא יפוק לוותי דמתריצנא לסוגיא כוותיה. [ועי' מה שכתבנו לקמן (פה: ד"ה מתנייתא) מעור מקומות, דעי' שדבוק בתורתו של הצדיק באה לו ישועה על ידו, ועי' ש' בא' שלמד כל ימיו מס' חגיגה].